

BIBLIOTECA „MINERVEI“

No. 35.

ZAHARIE BÂRSAN

NUVELE

BUCUREȘTI

«MINERVA», Institut de Arte
Grafice și Editură, B-dul Aca-
demiei 3 — Str. Edgar Quinet 4

1909

NUVELE

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA»
B-DUL ACADEMIEI 3. — STR. EDGAR QUINET 4.

REPRODUCEREA OPRITĂ

SLUGA

Ion tocmai eșia pe poartă, când părintele stinse lampa. Cum era călare, l'a văzut cum s'apleacă peste masă. Și-apoi se făcu întu-nerie.

Era o noapte de toamnă uscată. De vre-o trei zile norii se rostogoliau pe cer, dar nu se 'ndura să plouă. Pe uliță nu mai era suflare de om și rar mai licăria pe la vre-o fereastră vre-o tremurătură de lumină.

Ion mergea cu caii la pas, căci știa cât sunt de osteniți; trei poște de drum, pe care le făcuse ziua aceea, nu era glumă. Mergea, și chipul părintelui aplecat peste lampă nu-i eșia din minte. Ce om fericit mai e și părintele, își gândi Ion. Toată ziua nu face mai nimic și noaptea doarme la căldură. Și apoi se gândi iarăși: Nu-i el stăpân? El e!.. Și se împacă cu gândul ăsta.

„Dar e om bun părintele, Dumnezeu să'i

dea sănătate. Dacă n'ar fi fost el ce m'ași fi făcut?

Îacă, sânt mai 40 de ani de când îi slujesc. De nu mă băga slugă, ce m'ași fi făcut eu în lumea asta? M'ași fi prăpădit“.

Și cum vorbea Ion așa cu sine însuși, îi trecu prin minte, ca o lumină, vremea de-a-cum patru-zeci de ani, și se cutremură.

Era tânăr atuncia șiși avea și el gândurile lui. Cu Ana s'ar fi potrivit, așa de bine! Ce fată bună era! Dar i-a fost scris ei să moară de mâna câinelui de Avram și el să rămâie singur în lume. Și ce dragă 'i era lui Ana. Hei, dar dacă n'a avut noroc...

Și mergea Ion așa depănându-și trecutul în pasul calului! Eșise din sat și urca grindul morii, cu gropile lui ce se deschideau de-o parte și de alta a drumului ca niște guri flămânde. Când ajunsese de-asupra, își aruncă ochii pe luncă la vale în spre râu; credea c'o să vadă vre-un foc arzând colo departe la locul știut. Dar nu era nimic. Florea tovarășul lui din nopțile trecute, nu venise încă.

Incepă să coboare, luându-și firul gândurilor. De-odată la o cotitură se cutremură și se sgârcei pe cal, de se opri calul în loc; i-se păru că simte pe Avram în urma lui. Se uită bine, dar... nimic, șiși făcu cruce. Ii înghețase sufletul.

„Hi, cai, hii!“ și porni la trap. Ar fi vrut să

scape de toate gândurile, să le lase în urmă... Dar de geaba,... că gândurile sânt ca umbra omului,... și chipul lui Avram nu 'i mai eșia din minte. Ii făcea rău bătrânului chipul ăsta și se trudia să'si îndrepte gândul în altă parte. La ce să se gândiască? La părintele. Cum o fi dormind el acuma! Hei, d'apoi, nu'i el stăpân? El e, — își răspundea Ion singur, și se împăca.

Trecu pe lângă moară și vuetul apei de la scocuri și lătrăturile câinilor îl mai liniștiră. Iși luă sarica pe umeri că începuse să-i fie frig și gândindu-se la focul pe care avea să'l aprindă îndată ce va ajunge la marginea râului, își îndemnă caii.

Cum ajunse, îi împiedică pe toți patru cu căpestrele și le dădu drumul. Apoi hai după găteje.. și peste puțin focul prindea să se ridice, pe când Ion își umplea alătura pipă tacticos că nu mai avea de ce să să grăbiască.

Vuetul apei de la moară, ce de-abia se mai auzia, se îngâna cu al râului, înfiorând desimea întunericului. Focul ardea înfundat, făcând mai mult fum decât flacăără. Ion ședea lungit privind cu ochii lui cei mici în pară și pufăind din pipă, ca un om fără nici o grije.

Mic și mototolit, cum ședea acolo, de l'ar fi văzut cineva mai de departe, ar fi crezut că cine știe ce vrăjește. Din când în când se

îndrepta din spete și privia înspre sat, ascultând. Și-apoi se gândia: Ce dracu de nu mai vine Florea! Nebun, așa cum e el, da vorba-i, că e cu cineva. Florea știe să spue o grămadă de comedii. Ce-o fi de nu mai vine!? Numai de nu s'ar fi abătut pe la crășmă...

La gândul ăsta fața lui Ion se înoră. De câte ori vine Florea cam... în doi peri, totdeauna'l necăjește. S'agață de el așa din nimic. Noroc că Ion e om liniștit, căci altfel de câte ori nu s'ar fi certat.

I se părea că'l vede pe Florea pornind din curte, aprinzându-și țigara, îl vedea cum trece pe la biserică, apoi pe la îngropătoarea din marginea satului, și'l vedea într'un târziu urcând grindul morii...

Aici gândul i se opri de-odată și chipul lui Avram îi veni iar în minte. Iși făcu cruce ca de ucigă-l toaca. Și se mai liniști. S'apoi de atâta mar' de ani îi mai trecuse și lui necazul. Că de mult a fost... de mult... Dacă l'ar fi prins atunci, i-ar fi dat una în cap, și atâta era. Dar n'a avut parte, că jandarmii au pus mâna pe Avram și l-au dus... și... a scăpat și el de păcat.

A fost mai bine așa — își gândi Ion — da, da... mai bine. Prăpădit cum era atunci, i s'a făcut părintelui milă și l-a băgat slugă. Și iaca... sunt mai 40 de ani de când o duce. Ion

al popii în sus, Ion al popii în jos: tot satul îl cunoaște.

Dar dacă Avram n'ar fi omorât pe Ana, cum ar fi fost?... He... ce bine ar fi fost atunci... Atunci altfel ar fi fost... altfel — își răspunse Ion, și sufletul i se înduioșă, de era gata să-l pornească plânsul, când deodată răsună din deal glasul lui Florea:

— „Uiu, mă Ioane măă“.

La chiotul ăsta toate gândurile i se spulberară. Se sculă și se duse de mai aduse un braț de ramuri uscate de pe marginea râului, mai puse pe foc, se uită odată la cai, cari pășteau liniștiți în apropiere, și-apoi se așează iarăși. Auzia în depărtare tropotul cailor lui Florea, care se apropia.

Cât ce sosi și dădu drumul cailor, Ion îl întrebă:

— Da, unde-ați fost azi, Floreo, de vii așa târziu?

— „În pădure, — răspunse acesta necăjit. — Am muncit ca un câine, știi drumu ăla rău dela calea roșie? Acolo.

Mi-a intrat o roată într'un făgaș și-am ridicat, de gândiam că'mi ies ochii. Noroc cu nenea Ilie, că tocmai trecea cu carul pe drumul de lângă luncă. I-am cerut caii și i-am pus înainte. Altfel acolo mă bătea Dumnezeu.

— Hei bine c'ai scăpat și nu te mai necăji.

— Cum să nu te necăjești mă! d'apoi asta-i viața, arză-o-ar focu s'o arză, asta-i viață? Da de nu era nenea Ilie, ce mă făceam, mă? Acolo mă lua dracu, acolo zău.

Ion nu mai avea curajul să zică ceva. Ii era teamă să nu'l supere cu vre-o vorbă, cum era necăjit, c'apoi numai scăpa de Florea pân' la ziuă.

— Și când am venit acasă — continuă Florea — ce crezi că mi-am auzit?

Vorbe bune, ce? Așaa... Mi-a strigat din ușe stăpânu: Ticălosule, acuma se vine? Ai să'mi prăpădești vitele, bețivule! Auzi, mă Ioane? Auzi? Im iveniă măi să mă dau cu capul de-un zid și s'o isprăvesc. Dacă a fost drumul rău eu sunt de vină?

— Stăpâne... — încercai eu să-l deslușesc.

— Taci nerușinatule, să nu zici o vorbă că-ți erăp capul!...

— Ce era să mai zic? Am tăcut și mi-am văzut de treabă. După-ce mi-am descărcat lemnele, m'a chemat să mănânc. N'am vrut să mă duc. Prea eram otrăvit. Mi-am luat caii și-am plecat.

Ion asculta cu ochii pierduți în foc, înlemnit. Tot ce'i spunea Florea nu era ceva nou pentru el. Le știa el bine! Mai de mult, când era mai tânăr, așa era și el, îi cădea rău vorba de dojană. Da încet, încet s'a învățat. He, de câte ori nu s'a culcat și el ne-

mâncat! Da la urma urmii cine era flămân-du? Tot el.

Amândoi steteau tăcuți unul lângă altul, duși pe gânduri. Pe fețele lor se juca para focului.

Florea era tânăr și voinic, dar era amărât rău feciorul, se vedea după fruntea ce i se încreția a necaz și după privirea lui în-crunțată.

Au stat așa o bucată bună de vreme. Florea tot aștepta să mai zică și Ion ceva, dar de geaba. Lui Ion îi era frică să-și ridice și capul.

— „Asta nu mai e viață!...” zise într'un târziu Florea încet. „Am să mai stau până la Crăciun, și noroc bun: îl închin dracului.”

— Și ce-ai să faci? îndrăzni Ion să-l întrebe.

— „Ce-am să fac?” Mă, să știu că'mi fac o colibă de găteje, uite ici — și Florea bătu necăjit cu palma pământului.—Dar să știu că'i coliba mea. M'am săturat de slugărie. Da ce... Să-i muncești de dimineată până seara ca un rob, și-apoi să te înfrunte?”

— „Hei, măi Floreo, de giaba măi, stăpănu-i stăpân și sluga-i slugă”.

— „Ia fugi, mă, rebejitule, că nici nu știi ce spui... Stăpănu-i stăpân, hai? Da stăpănu ce-i mă? Nu-i om? Om e! Da sluga ce-i? Nu-i om

și sluga? Spune tu, nu'i om? Atunci de ce să se poarte cu tine, așa!? Dar câine sânt eu, ce?"

— „Lasă măi Floreo, băete, nu te aprinde, că'i de giaba!"

— „De giaba! Așa ai zis tu toată viața ta, așa ai fost tu. De-a zis popa negru, negru ai zis și tu, că tu ești un prost, mă Ioane, ' un prost m'auzi?"

Florea 'l apucă pe Ion de umăr și'l scutură cu putere.

— „Ia lasă-mă 'n pace!"

— „Ce să te las? Apoi, nu vezi? O să mori mâine-poimâne, și ce-ai făcut? Ce-ai făcut, mă, că iaca ai îmbătrânit? Te-ai gândit tu vre-odată să'ți faci o căsuță în lumea asta? Nu te-ai gândit, c'ai fost un molesit și un cap sec. Să ai tu un cuib al tău, o găină a ta, un porc al tău? Să muncești, mă, dar să știi că muncești pentru tine? Te-ai gândit tu?" Ion oftă odată din adâncul rărunchilor, dar nu zise nimic. Ii era teamă să nu'l aprindă și mai tare pe Florea.

— „Ei zi ceva, mă Ion al popii, zi ceva! Ce stai așa? Spune-mi mă, ce-ai făcut tu de când ești? Ți-ai prăpădit viața, omule, ți-ai prăpădit-o".

Ion rămase cu ochii mari, privind departe'n întuneric și îngână ca trezit dintr'un vis:

— Mi-am pră-pă-di-t-o!...

— „Apoi spune și tu, nu-i așa? Uite... o să

mori și tu..., bani n'ai, rude n'ai, n'ai pe nimenii... Cine o să te îngroape mă?"

— „Părintele mă 'ngroapă, părintele mi-a spus odată, că are să mă îngroape pe de geaba“.

— „Mă, da prost ești! Cum pe de geaba, mă? Da nu i-ai robit o viață întreagă? Că simbrie nu 'ți dă. Apoi asta-i pe de geaba? Te-a găsit prost pe tine. Ce 'ți-a zis când te-a văzut așa al nimărui, — știi că mi-ai spus tu odată — ce ți-a zis?“ E cam împedicat Ion ăsta, dar hai să 'l iau, să'l iau pe mâncare.“ Și așa ai rămas și ți-ai prăpădit viața robotind la străin, săracul de tine“.

— „Lasă-mă, măi Floreo, lasă-mă..., nu mă mai roscoli“...—se rugă Ion cu glăsul înneecat de plâns, — tu ești tânăr, Floreo, ce știi tu!?...

— „Cum, ce știi? Apoi nu te vezi? Măi, dacă mi-ar spune cine-va c'am să trăesc așa ca tine, uite acum mi-ași lega o piatră de gât, și m'ași arunca în râu“.

— „Lasă-mă Floreo, lasă-mă, nu mă mai amări, că destul sunt eu de amărât....“

— „Vezi, mi-e necaz — continuă Florea măi domolit — mi-e necaz par'că pe toată lumea. Tu ai inimă bună așa e? Ai inimă bună, știu, dar ce folos de viața ta? S'a dus“...

— „Hei, dacă n'am avut noroc, ce să fac?“ îngână Ion și două lacrimi îi alunecară pe obrajii lui uscați.

— „N'ai avut noroc! Dacă nu 'ți-l'ai făcut, cum să'l ai? Crezi tu că norocul vine așa singur? Ai fost un molesit, asta e. Ai slugărit o viață întreagă, și cu ce te-ai ales? Uită-te, uită-te la tine. Astea-s haine, mă? tot petece! Ai avut tu vre-odată vre-o haină nouă pe tine? Spune!“

— „Ce mi-a dat părintele“.

— „Da, ce ți-a dat părintele... De râdeau oamenii de tine, că par'că erai unu dela comedie. Apoi vezi?“

— „Ci lasă-mă măi Floreo, lasă-mă nu mă mai judeca, lasă-mă!“ zise Ion șiși îndesă căciula pe urechi necăjit.

— Nu te judec, dar mi-e ciudă măăă-ă, mi-e ciudă, că te-ai mulțumit o viață întreagă cu osul ce ți l-a aruncat altul, mi-e ciudă că tu crezi că și eu o să trăesc așa, m'auzi? Să știu de bine că mă târăsc ca un vierme, și tot am să 'mi fac căsuța mea, să fiu în rând cu lumea. Da ce, să mă înfrunte? Că stăpânu-i stăpân și sluga slugă, zici? Da sluga n'are suflet măăă!/? Sluga-i câine? Sluga e rob să ducă greul, ca să'si audă vorbe rele? Ce?... Dar tu ce știi? Tu ai fost un prost toată viața ta. O viață întreagă ai fost... slugă... slugă, slugă... ptiu!“

Și Florea se ridică cătrănit cum era și plecă în spre cai. Se opri un moment, și-i strigă

lui Ion: „Vezi că se stinge focul, mă slugo-iule!“... și apoi se perdu în întuneric.

Ion rămase ghemuit și cu căciula trasă pe ochi. Un nod i se pusese în gât, îl simțea cum i se plimbă de la furca pieptului până la gâtleej, și iar îndărăt. Și ca niște valuri tulburi simțea că-i umblă prin suflet. Se gândea... și par că-i era frică să se gândească la viața lui. Așa era, cum i-a spus Florea, da, așa era. O viață de slugă! Și ar fi putut să fie altfel, ar fi putut!

Iși aduse aminte de Dinu din capul satului, cu care copilărise. Și Dinu fusese sărac, sărac și el. Da Dinu ce era acum? Om cu stare... cu feciori mari și văzut în lume... pe când el?

Il podidi plânsul și plânse liniștit și oftă până ce auzi glasul lui Florea mai încolo: „Nea, gloabă, mâncate-ar viermii să te mănânce!“

— „Măi Floreo, ia vino încoa... vino încoa... să-ți spui: Știi tu mă de ce sunt eu așa cum sunt, știi tu cine m'a adus pe mine aici? Avram mă, Avram mi-a mâncat mie norocu și m'a împins de pe drumul oamenilor, Avram, câinele de Avram. Stai să-ți spui, sezi ici, sezi și ascultă.

Florea se așeză lângă el.

— „Am fost și eu odată tânăr, măi Floreo.

Și era pe vremea mea o fată, de-o chema Ana. Cu aia mă potriveam eu.

Odată, la joc, Avram morariul,—ai auzit tu de el, ăla de-i la Gherla — s'a necăjit nu știu din ce pe un fecior și-a luat un scaun de la lăutar, și când să dea, feciorul s'a ferit și a lovit pe Ana drept în cap, de-a căzut moartă. Știi tu asta, măi? Crezi tu, că eu nu mă gândiam atunci să fiu om în lume, să-mi fac căsuță, cum zici tu? Da dacă mi-a omorât norocul, ce mai puteam să fac? Am rămas așa pustiu și nu știu cum, că par'că mi-ar fi omorât sufletul. Vezi, vezi mă, de ce am ajuns eu așa? Vezi“?

Il înecă plânsul și nu mai putu să vorbiască. Florea se uită la el și par'că-i părea rău că fusese așa de aspru adineauri.

Un vânt ușor prinse să vâjie printre ramurile sălciilor de lângă râu, îngânându-se cu vuetul apei. Din când în când s'auzia pasul cailor din apropiere. O frântură de lună se uita veselă printr'o destrămătură de nori.

Florea își puse căpătâiu o mânecă de sarică și se culcă.

Ion se potoli de la o vreme și se sculă să mai adune ceva vreascuri să pue pe foc. Tocmai când se întorcea, auzi pe drumul de la moară tropot de cai. Trebuie să fie Mă-

rin — își zise — sluga notarului. Da unde o fi fost, de vine așa târziu?

Aruncă vreascurile pe foc și se așează din nou la loc.

Până să-și umple pipa, Mărin descălecă și dădu drumul cailor. Când să se apropie, Ion îi făcu semn, că Florea doarme. Atunci Mărin îi spuse pe șoptite:

— Nene Ioane. Știi ceva? Am trecut pe la cârciumă, și știi cine era? Avram morarul, nene Ioane, i-au dat drumul de la Gherlă.

Ion făcu ochii mari și i se păru, că se cufundă pământul cu el. Se ridică în picioare și prinzându-l pe Mărin cu amândouă mâinile de umeri, îl întrebă cu vocea răgușită:

— Avram morarul, zici?

— Avram morarul. Da ce ai de tremuri așa?

Bătrânul nu-i răspunse și rămase de piatră.

Mărin se trânti jos lângă foc:

„Sunt ostenit ca un câine. De azi dimineață de la trei, o fi vremea. Noapte bună! De rămâi deștept, vezi și de caii mei, să nu cumva să treacă râul“... Peste puțin adormi și el.

Ion sta, de par'că l'ar fi trăznit Dumnezeu. Nu mai știa pe ce lume-i. În sufletul lui se răscoliră valurile vieții sale întregi.

Ochii lui slabi se încordară, de par'că ar fi voit să spintece desimea întunericului. Se simțea mergând în spre sat, intrând... Și apoi trecând peste pragul crâșmei. Și-l vedea înaintea lui pe Avram.

— Avrame, măi, tu mi-ai omorât mie norocu, tu!...

Și ca împins de-o putere nevăzută, bătrânul o porni în spre sat. Voia să se ducă la crâșmă și să-i spie: „Uite mă, ce-ai făcut tu din mine? Vezi? Și dacă va zice ceva să-i dea una cu briceagul în inimă... și atâta. Incai să se știe! Și apoi ce-o mai fi, praf să fie. Acum e bătrân; ori în lume, ori în Gherlă, tot una pentru el. Par'că de 40 de ani lumea asta n'a fost pentru el o temniță? o temniță a fost!

Și mergea bătrânul ca dus de vânt, cu mâna pe briceagul din șerpar.

Când ajunse prin dreptul morii, pașii lui se domoliră... tot mai mult... tot mai mult... până se opri.

Șezu așa pe loc cu ochii în pământ o bucată de vreme, și apoi încet... încet o porni înapoi. Ajunse la cei doi tovarăși, se uită la ei, își aruncă odată ochii în spre sat și dădu amărât din cap.

Peste puțin se apropie de Mărin și întinse mâna, voind să-l trezească..., dar se opri. Iși așternu sarica lui ruptă și se trânti

pe ea privind în sus, în înălțimea întunecată a cerului...

Când începu să se crepe de ziuă, se sculară cu toții, prinseră caii și steteau gata de plecare. Mărin era călare și Florea tocmai se suia, când Ion cu cei patru cai, ținându-i de căpestre, se apropie de ei.

Fața lui era suptă și ochii tulburi, de steai să nu'l mai cunoști.

— Uite măi, Floreo — Dumnezeu să 'ți deie sănătate, azi e Duminică, așa e? Uite ce m'am gândit eu. Să-mi duci tu caii la părintele, că eu...

Aci se opri înecat și dădu din umeri. Și luptând să isprăvească:

Eu mă duc mă... mă duc...

— Ce? întrebă Florea mirat.

— Uite... am o rudă... colo în satul ăla de peste râu... mă duc s'o văd. Du-mi caii acasă, și spune-i părintelui... că mă închin că sănătate.

Florea legă caii de ai lui și porni cu Mărin.

Ion, rămase ca un stâlp, se uită lung în urma lor și începu să plângă. Iși întoarse apoi capul în spre râu și făcându-și cruce porni.

Și când cei doi urcau grindul morii, Ion trecea podul peste râu și se ducea... pentru totdeauna.

ROIBUL

ROIBUL

E o poveste simplă,, o poveste care m'a înduioşat de câte ori mi-a venit în minte.

Intr'o Vineri era... spre seară. Aşteptam pe tata să se întoarcă de la târg.

I-am fi eşit înainte în capul satului dar ploua. Trebui` să ne mulţumim să-l aşteptăm în curte pe pragul tinzei.

Un uruit de car ne făcu să ascultăm. Venia. Cunoşteam clopotele de la cai.

Deschiserăm poarta largă şi intră căruţa noastră. De şerigla de dinapoi era legat un cal roib, slab şi puţin schip de piciorul de din dărăt.

— Da cei cu mârtoaga asta? întrebă bunica din prag.

Tata dându-şi pălăria puţin pe ceafă, începu să zâmbească:

— Ce era să fac? L-am câştigat la un ră-măşag. Să-l fi lăsat în drum?... L'am târât până aici. Iată-l!...

Bunica învățată cu posne de-al de astea nu mai zise nimic...

Tata sări din căruță și apropiindu-se de roib îl măsură de sus în jos și murmură scărpinându-se după ureche:

— E slab al dracului; numai pielea și osu—și începu să râdă. Apoi liniștindu-se:—ia, un rămășag. Ce era să-l las în drum?

Il deslegă și-i dădu drumul în curte. Calul străin înainta sfios oprindu-se din când în când. Ajunse la fântână și găsind apă în jghiab bău cu poftă.

Tata uitându-se la el își trase puțin pălăria pe ochi și începu să râdă...

De abia îmi aduc aminte de toate astea.

Roibul era bun și blând. Noi copiii ne jucam cu el ca cu un prieten. Ajunsesem să-l iubesc așa de mult că furam orz din magazie pentru el. Dar ce nu-i dam eu roibului? Câte coji de pâne n'am împărțit cu el. Și un fluer de zahăr l'am rupt în două ca să-i dau și lui jumătate.

Se făcea tot mai frumos și îmi părea tot mai gras când îl aducea sluga dimineața din luncă.

Oamenii din sat însă nu încetau să facă haz de bietul cal luat de pe drumuri. Tatii nu-i păsa de toate astea. Era mulțumit cu el. Schiopa, ce e drept, puțin, până pornea la drum, până i se înfierbânta osul mort de la

piciorul de dinapoi... și mergea destul de bine. S'apoi la povară, roibul era un cal neprețuit; ori pornea carul împovorat din loc ori, dacă era peste puterile lui, trăgea până se frâgea crucea în două.

I se dusesese vestea de puterea lui îndârjită. Pe la vaduri sau prin locurile lutoase de sub deal, pe unde alți cai nu putea să răsbească fără ajutor, roibul trecea singur, târând după el carul care trozneva din osie. Altă dată la plug erau zile când ara cu el singur. Se înțelege că i se da o foarte bună îngrijire: nutreț bun și odihnă.

Tata cu toată mulțumirea ce o avea de el, totuși nu putea să nu zâmbească când îl vedea schipătând câte odată și când își aducea aminte de întâmplarea cu rămășagu.

Odată, — de abia îmi amintesc — într'o seară ședeam cu toții la masă. Tata se întoarse din pădure. Incepu să povestească:

— Ei dragii mei, azi era să mă prăpădesc...

Noi, cu ochii mari, îl ascultam; avea fața îngrijată ca niciodată.

— Era să mă prăpădesc. Era drumu rău și am încărcat cam mult. Așa-i omu laconi. Și așa sunt toți oamenii, când se văd în pădure; ar vrea s'o aducă toată acasă. Toți sunt așa. Și am venit eu încet, încet de trosnea inima carului; îmi era tot frică să nu-mi plesnească vreo roată.

Am ajuns cu ajutorul lui Dumnezeu la vadul Ghimbășelului. Mă oprii și-mi făcui o țigară să dau răgaz calului să răsuflă.

Mă uitai la apă; era tulbure și crescuse... Nu mult, dar crescuse. Și vă spui drept că gândindu-mă la buștenii ceia din coșul carului începu să-mi fie frică.

Am stat pe gânduri cât am stat, dar mă răsbise ploaia. Atunci mi-am luat inima în dinți, mi-am făcut sfânta cruce și am coborât. În mijlocul apei roibul s'a oprit. Nu l'am silit: îi știu obiceiul... se oprește, răsuflă de câteva ori ș'apoi pornește singur... Are calul ăsta ceva, par'că ar fi om; cum începi cu îndemnul și cu bătaia nu mai faci nimic cu el.

Așteptam, cum zic, să pornească singur. Și îmi era o frică... vă spui drept îmi era frică că mă prăpădesc. Apa creștea de vedeai cu ochii; venea valuri, valuri. Pe semne că atunci se pornea să vie Ghimbășelul mare. Trecuse de burta calului. Imi vedeam moartea cu ochii. Încă puțin și m'ar fi dus apa cu car cu tot. Calul se uita în sus și în jos cu ochii holbați și sufla din greu. Nu știu cum, atunci mă cutremurai tot și când m'am cutremurat am mișcat hăturile. Roibul se opinti și făcu vreo patru pași. Iar se opri. Mă gândeam: când o mai porni acum, îmi rupe ham, îmi rupe cruce și iese la mal.

Ce mă fac eu cu caru? Eu ași fi eșit cum ași fi eșit dar caru mi s'ar fi dus dracului. Și stam așa, prostit. Aș fi vrut să pornească roibu și parcă tot n'aș fi vrut.

Și apa creștea tot mai tulbure și tot mai furioasă.

Roibul atunci se scutură din tot trupul și sforăi îndârjit. Și ca un om desnădăjduit care într'o pornire nebună poate să facă și un lucru mare și o prostie, văzând că nu mai are încotro, că nu mai e decât o singură cale de scăpare, roibul cu ochii țintă la vâdul unde trebuia să ajungă urni carul din loc și... mulțumită lui Dumnezeu că nu s'a rupt hamul sau crucea,—ieșirăm la mal.

Aci se opri tremurând ca apucat de friguri. Am sărit jos, l'am tras puternic de urechi și—ori mă veți râde ori ba, dar vă spui drept... n'am putut să mă opresc, și l'am pupat pe amândoi ochii. Halal de așa cal; nu l'aș da pe toți caii din satul ăsta.

Noi ascultarăm cu mare drag fiecare cuvânt al tatii și roibul nostru ne păru atunci un cal năzdrăvan de prin povesti care ar mânca jeratec decă i-ar da cineva.

Stropi de ploae loveau fereastra din spre curte și se prelingeau pe luciul sticlei.

Intr'un târziu, tata, adăogă: câți oameni nu sunt așa pe lumea asta... ca roibul nostru; trăesc în umbră, nu-i știe nimeni ce au în i-

nimă și odată rămâi încremenit ce pot să facă. Calul ăsta are o inimă de fier, dar nimeni n'a știut, nu l'a cunoscut nimeni...

S'apoi înduioșindu-se: hei, săracu, cine știe cum o fi trăit el până acum! Flămând, chinuit și bătut. Câți oameni pe lumea asta nu sunt...

Tata se opri și-și lăsă gândul în voe...

Primăvara, într'o duminică, dinaintea de lăsata secului de paști, era veselie mare în familia noastră; se mărita Anișoara, o nepoată de soră a tati. Mirele era din Bod, un sat vecin. Pe la zece trebuia să vie cu toți nuntașii din partea lui ca să facă cununia în satul miresei. După obiceiurile de pe aici, acești nuntași trebuiau întâmpinați la hotar de nuntașii din partea miresei, ca pe urmă cu toții să vină în sat cu alai și voie bună.

La astfel de ocazii se mai fac și întreceri de cai. Așa numiții „chemători“ sau „vornici“ cum se numesc prin unele părți, aleg și iau cu chirie cel mai bun cal din sat și de la o distanță de câțiva kilometri să iau ia întrecere până la casa miresei. Cel dintâi care ajunge, ia ca premiu o basma roșie pe care i-o pune calului învingător la ureche. Cei cari vin pe urmă capătă fiecare câte ceva, o sticlă de rachiu îndulcit, un colac sau alt ceva.

Cum zic, în dimineata acelei Duminici frumoase ne trezim cu un frate al miresei, un fecior frumos, de vreo optsprezece ani, un fel de hai-hui, care face de toate; ştia să prindă paseri, să vâneze, să pescuiască, numai la muncă nu prea era bun. Nouă, copiilor ne era foarte darg; ne făcea fel de fel de jucării şi venea cu noi după cuiburi pe marginea pădurii. Când treceam prin luncă, prindea câte un cal, al cui ar fi fost şi ne punea călare. Ce fericire mai mare pentru un copil!? Şi apoi mai avea el un dar, cânta aşa de frumos, că i se dusesese vestea.

Cum intră în curte, nici una, nici două, îi zice tatii:

— Nene, să-mi dai pe roibu să mă iau la întrecere:

Tata, deşi preţuia calul atât de mult, nu se putu opri să nu zâmbească:

— Ce zici să faci? — i se păru că n'a auzit bine.

Feciorul îi răspunse hotărât:

— Să mă iau la întrecere. Tata începu să râdă. Era bun, roibu săracu, la povară şi la necaz, dar să-l pui la întrecere aşa schiop cum era, asta n'o putea înţelege. Şi îi zise feciorului:

— Eşti cu mintea întreagă omule?

— Ce-ţi pasă d-tale! Dă-mi-l şi mai încolo, e treaba mea.

-- Ia pleacă de aici, îi zise tata și mai adăogă:

-- Nu te mai cumințești... Ce? Vrei să se poticnească cu tine, să te am pe suflet toată viața? Ia fugi de acolo!

Feciorul începu să se roage în toate felurile și la urmă tata, nemai având încotro, zise dând din umeri:

— Treaba ta! Eu pe suflet nu te iau, fă ce-ți place.

Feciorul atâta așteptă. Se repezi în grajd, deslegă calul dela iese, îl scoase în curte și fără să-i mai puie frâul, așa numai cu căpăstru, sări călare și porni aplecându-se bine când eși pe porțița dinspre uliță.

Noi, copiii, pornirăm în fugă după el, dar când ajunserăm la cotitura drumului dinspre Bod, — vre-o șease sute de pași de lângă casa noastră — roibul deabia se mai zărea, departe în albul drumului de țară, alergând ca un iepure.

Când ajunse la hotar, nuntașii toți erau acolo și călărașii puși într'o linie dreaptă, așteptau semnalul de plecare.

Feciorul de-abia avu timpul să-și întoarcă calul și semnalul se dădu.

Șase cai, frumoși și sprinteni ca niște smei, porniră în galop nebun. Sburau... Ți se păreau că nici nu mai ating pământul.

Roibul nostru după ei, cu nările umflate

și cu ochii din cari țîșneau par'că fulgere, tot voia să treacă înainte. Dar cum drumul de țară era strimt, se tot împiedeca de ceilalți. Ba unul dintre călărașii îl plezni cu biciușca peste bot.

Atunci, jignit și simțind par'că ambiția de a le arăta celorlalți ce poate să facă el, urgisitul, cu o săritură sălbatică trecu șanțul și porni nebun peste arătura proaspătă de primăvară.

Fugeau în urma lui brazdele negre, holdele și răzoarele și fugeau în urma lui și caii ceilalți. Și când el le trecu înainte, sări iarăși șanțul și se așternu drumului cu atâta furie, că părea o săgeată, pe care noi copii, cum așteptam la marginea satului, o văzuserăm cum se mărește și cum ne trecu vâjâind prin față. Coti ulița, sbură peste podul morților, de nici nu-l atinse și cât ai clipi din ochi, fu la casa miresei, unde lumea îl primi cu chiuituri și cu alaiu.

Li legă roibului basmaua roșie la ureche și toți vorbeau cu el și-l mângâiau, bătându-l cu palma peste gât. Roibul sta blând și din fulgerarea ochilor parcă se vedea că simte și el c'a făcut ceva frumos... frumos afară din cale.

Sosiră și ceilalți călărași. Erau necăjiți foc. Se simțeau rușinați rău de tot și l-ar fi omorât pe roibul dacă ar fi putut. Ba unul

dintre ei nici nu se putu opri să nu-i tragă o înjurătură.

Tata când a auzit nici n'a voit să creadă. Când l-a văzut pe roibul cu basii aua roșie la ureche a rămas încremenit; nu putea să se dumirească de loc.

-- Ei, ai văzut, nene? zise feciorul zâmbind cu mândrie.

— Mare blăstămat mai ești mă! Dar cum s'a făcut minunea asta, nepoate?

— Ce minune? zise clipind șiret din ochi feciorul. Crezi că eu nu știam? Crezi că nu l'am încercat eu de atâtea ori pe luncă? E hei, îl știam eu ce plătește.

— „Bată-te norocul să te bată“, îi zise tata bătându-l pe umăr... și peste puțin izbucni într'un hohot de râs; nu putea să-i între de loc în cap minunea asta.

Roibul ajunsese acum un cal renumit prin împrejurimile noastre. S'a vorbit de el multă vreme. Când trecea pe uliță toți îl priveau și-și aducea aminte de învingerea lui; toți ar fi vrut să-l aibă. Tata prinsese de el o adevărată slăbiciune, îl îngrijea și îi vorbea ca unui om. De câte-ori nu l-am auzit zicând: „Nu sunt și oameni ca roibul meu? Sunt! Trăiesc chinuiți, flămânzi și bătuți. Nimeni nu bănuiește ce pot să facă și de ce sunt ei vrednici câte odată. Uite roibul ăsta e un cal... cum să-i zic? un cal de sărbătoare! Dacă ar

putea să se mai nască încă odată, nu l-aş mai pune la ham de dimineăta până seara, nu l-aş mai lăsa bătut de vânturi şi de ploi. L'aş îngriji altfel; numa la sărbători l'aşi scoate... la nunţi şi.. la povară mare.. când aş vedea că nu pot alţii.

Hei dar acum e bătrân; n'a avut parte în lumea asta de ce i-s'ar fi cuvenit! E bătrân; ca mâne n'o să mai fie bun de nimic, bietul roibu“...

Gene J. J. J.

Peste câţi va ani—vre-o doisprezece—roi-bul ajunsese în stăpânire trăină. Auzisem că l-ar fi dat tata unui om sărac, care avea o casă de copii. Căra cu el de dimineăta până seara pietriş din Timiş.

Odată, în săptămâna patimilor, venise tata să mă ia acasă de la şcolile din oraş, să petrec sărbătorile cu ei. Intr'o căruţă numai noi amândoi ne dădurăm în vorbă de una de alta... şi nu ştiu cum îl întrebai.

— Dar roibu mai trăşte?

Tata încruntă din sprâncene şi-mi răspunse:

— Mai bine n'ar mai trăi...

Şi după puţin continuă:

— „Am făcut un păcat... un păcat mare. Am vrut să fac un bine şi am făcut un păcat... Imbătrânise rău bietul cal, e adevărat. Dar tot l'aşi fi ținut. S'a întâmplat atunci că i s'a

înămolit într'un părău calul lui Ilie al Radului și a murit acolo... Știi ăla de căra pietriș din Timiș. Și a venit bietul om desnădăjduit la mine. Și nici una nici două să-i vând pe roibu, că îmi dă pe el zece hâții. Eu, nu știu cum dracu, m'am zăpăcit atunci... știi... mi-a făcut rău la suflet nenorocirea omului și i-am spus:

— Ți-l dau... da nu pe bani... Ți-l dau pe de geaba. Și i l'am dat...

Mi-a părut rău pe urmă! Și iacă așa; făcui păcatul. Crezui că fac un bine...

Și cum vorbea tata, ajunserăm la podul Timișului. Aici un român își îndemna calul să scoată dintr'un vad o căruță încărcată cu pietriș. Era Ilie al Radului și roibul nostru. Românul necăjit nici nu ne zări; se învârtea în jurul carului injura calul. Bietul roibu, era numai pielea și osu. Sta cu ochii pe jumătate acoperiți de pleoape și de abia își mai trăgea sufletul.

Românul puse mâna pe hățuri, smuci odată fără milă, calul se opinti... dar nu putu să clinească carul. Iși întoarce apoi ochii lui buni spre stăpânul vitreg. Acesta înfuriat începu să-l bată cu biciul. Roibul răbdă cât răbdă, își strânse toate puterile, își încordă toți mușchii și se mai opinti odată... dar... căzu în genunchi.

Soarele care apunea după dealuri îl învălui întreg în razele lui însângerate .

Eu cu tata trecurăm podul Timişului înduioşaţi de ce văzurăm. Nu mai ziserăm nici o vorbă şi în trapul molatic al calului mergeam însoţiţi de hurelul căruţi şi cu sufletele împovorate de milă şi de jale.

Desigur că amândoi ne gândeam la acelaşi lucru, că tata într'un târziu îngână trist:

— Mai bine l-aşi fi împuşcat... şi l-aş fi îngropat în grădină!...

NOAPTEA DE SF. MARIA

NOAPTEA DE SF. MARIA

O odaie mare cu tavanul înalt și cu pereții acoperiți de pânze și desenuri. Lângă fereastră un dulap vechiu plin cu cărți. Lângă el o pianină deschisă și prin toată casa scaune și mescioare răsfirate, de par'că le-ai fi semănat vântul. Alătura de o sobă cât toate zilele, o poliță de lemn cu cești, pahare, lingurițe și bucăți de zahăr risipite.

Un colț al odăii ascuns sub niște draperii lungi, colorate, cari atârnau de sus până jos; aci erau paturile, camera lor de culcare.

În fața ferestrei o șevaletă și pe ea o pânză neisprăvită. Pe un scăunel, la dreapta, paleta și penelele. Mai încolo o turnetă albă cu un bulgăre de plastilină și un bust frumos de fată cu ochii îndulciți de vis și de poezie.

Și prin toată liniștea asta, se plimba le-neșă o pisică albă.

De odată draperiile se mișcă și de sub ele apărură Guido mic și neisprăvit; era îngrijitorul atelierului și făcuse paturile. Aprinse o candelă dintr'un colț, mai aruncă o privire peste toate, ridică din umeri, murmurând nu știu ce, stinse lumina electrică și eși fluerând.

De două luni se schimbaseră toate în atelierul fraților Codru; murise Maria și se stinsesese veselia din atelier. Par'c'ar fi dus cu ea tot entuziasmul și toată viața de altădată.

Lui Guido nu-i plăcea de loc cum mergea lucrurile și bodogănia mereu singur. Nu-i plăcea... Toată ziua atelierul pustiu, nimeni nu intra, nimeni nu eșia. Frații Codru nu veniau decât seara la culcare.

Altădată era altfel; de cum pornia să se însereze, numai vedeai că vin pictori, sculptori, poeți, gazetari, fie care cu câte o veste bună, cu câte o vorbă veselă.

Și se porneau discuții și veselie și râs, par'c'ar fi fost o ceată de copii zburdalnici.

Samovarul clocotia într'un colț și Maria, sprintenă ca un fluture, pregătea ceaiul, luând și ea parte la discuții, pe cât o ierta gospodăria.

Le era dragă la toți fetița asta orfană, pe care dorul de artă o adusese sub ceriul cu-

rat al Italiei. Toți îi ziceau: „le bella rumena”.

Avea ochii ca două viorele și când te privea simțiai că ți se coboară în suflet un parfum fraged de primăvară; la ce-ași mai spune ce suflet avea!?

Guido, schiop cum era și puțin cam surd, era totdeauna gata de cântec și de comedii. Asculta pe la uși, se învârtia de câteva ori pe coridor și nu-l răbda înima până nu intra: s’ar fi putut veselie fără el?!

Artiștii îl primeau cu urale. El le multăimia grațios și s’aseza, picior peste picior, pe un scăunel, mai lângă ușă. Apoi încet, încet se apropia de ceata celor veseli. I se oferiau țigări și ceai și, pe nesimțite, se trezia cântând și el și râzând cu ceilalți.

Așa era...

Acum?... Par’că se lăsase un nor pe tot seninul de altădată. Un nor negru.

În seara asta, luna plină bătea în ferestre și-și risipea razele printre mobilele resfirate. Și era o liniște, o melancolie în atelier, care stăpâna totul.

Petru, cel mai mare dintre frați, pictor apreciat, intră în atelier încet, dus pe gânduri. Era înalt, brun, cu un cap care aducea mult cu capul lui David de Michel Angelo.

Un mănunchiu de flori de câmp, pe care-l adusese cu sine, îl puse pe o mescioară. Ocoli

odată cu privirea cuprinsul camerei și oftă fără voie. Se uită la ceasornic și ridică din sprâncene în semn de mirare; zece și jumătate!

Își fixă apoi ochii pe draperia ce ascundea paturile și strigă:

— Lucian!

Neprimind nici un răspuns mai strigă odată:

— Lucian! Ai venit?

Se duse și se uită, nu venise; îi păru bine. Îi păru și rău.

— „N'a venit!“ îngână singur, — „n'a venit!“ Se mai uită odată la ceas și se lăsă pe un fotel privind în jos obosit.

Pisica se apropie nesimțită și începu să i se frece de picior. El începu să-i vorbească:

— Ce e? Ești plictisită și tu?

Ți s'o fi urât și ție, așa-i? Infamă viață!

Pisica se uită la el par'c'ar fi vrut să-i răspundă și i-ar fi răspuns desigur, dacă ar fi avut grai.

Căzu apoi iar pe gânduri. Când își ridică ochii, i se opriră pe bustul Mariei.

Rămase, uitat, privind-o și o umbră de durere i se risipi pe toată fața. O privia drept în ochi și se gândia:

— „Două luni... aproape două luni“... și îi veni în minte toată nenorocirea: cum pleca-

se veselă într'o dimineață la peisagiu, cum a apucat-o furtuna și ploaia, cum s'a întors acasă și a căzut la pat. În trei zile s'a isprăvit... În trei zile... trei zile de o speranță chinuitoare. Da, el spera... spera așa de mult că are să trăiască încât chiar dacă n'ar fi existat speranța pe lume, ar fi creat-o cu dorul sufletului lui. Dar... a murit. A murit zâmbind... ca o floare; vezi că se vestejește floarea, dar poezia nu și-o pierde.... și-o schimbă, dar tot poezie rămâne. Așa a murit Maria....

Au îngropat-o... și pe cosciug i-au pus prietenii flori... flori multe. Și toți au plâns... toți, numai el nu... el și cu Lucian... ei n'au plâns...

Când îi veni în minte Lucian fața i se întunecă și mai mult.

— Ei n'au plâns... Știa bine de ce n'a plâns el, dar Lucian?

De ce n'a plâns și Lucian cu ceilalți? De ce?

Se tot întreba și întrebându-se se turbura. Nu mai vedea bustul Mariei, nu mai vedea nimic. Întrebarea asta îl întuneca și nu putu merge cu gândul mai departe. Avu câteva clipe în care îl văzu pe frate-său ca pe un dușman.

— De ce n'a plâns și Lucian?... De ce?

Și nu putea să-l ierte pentru asta.

Și... n'a plâns nici a doua zi, nici a treia zi... n'a plâns de loc. El cel puțin nu l-a văzut... Și i-ar fi plăcut să-l vadă... să-l vadă plângând pe frate-său... i-ar fi plăcut.

Cu mâinele adunate între genunchi stetea nemișcat... întunecat, privind drept înainte cu ochii osteniți. Incet, încet fața i se luminează și zări iarăși bustul ca și când s'ar desface din ceață.

Un gând îi trecu prin minte și-l făcu să se mândrească și să se bucure:

— Era ziua ei astăzi și el nu știa... Lucian nu știa nimic. El a știut. Dar n'a vrut să-i spuie... n'a vrut. Lucian nu știe nimic... și n'are să-i spuie. Și are să vie acasă și n'are să-i aducă nimic Mariei... nu știe că e ziua ei. El i-a adus flori... Lucian n'are să-i aducă nimic, nimic.

Gândul acesta îi încălzia sufletul... sufletul lui amărât.

Și tot gândindu-se și privind la bust, i se păru de odată că bustul, cu toată turneta, aluneca spre el... Se cutremură tot și văzu îndată c'a fost o părere. El era de vină; dacă nu s'ar fi cutremurat poate că s'ar fi apropiat de el... Așa gândia... dar în curând se convinse că tot gândul ăsta e o copilărie... și-l lăsă să se distrame.

Iși trecu mâna peste frunte. Pe față i se resfiră o blândețe senină. Cum se uita acum

la bust părea un copil, un copil bun. Gura i se întredeschise și privirea îi era de o înduioșare tristă.

Șopti fără voie:

— E ziua ta!

Sunetul vorbelor se risipi și se stinse. Mai șopti odată:

— E ziua ta Mario!

Cu ochii neclintiți, par'că aștepta un răspuns...

În momentul acesta pisica sări pe scăunelul de la pianină și somnoroasă căuta să se așeze la odihnă.

Luna sta să treacă colțul de sus al feres-
trei, risipindu-și razele frânte pe florile de
pe mescioară.

Petru se ridică, luă florile și blând, par'că s'ar fi apropiat de un altar, le așează lângă bustul Mariei. Chinuit de un gând, rămase câteva clipe în picioare. Alese apoi doi trandafiri albi, câteva fire de „nu mă uita“ și câteva flori de câmp, și reveni gânditor la locul unde stătuse mai înainte.

Iarăși i se furișă în suflet o bucurie de copil:

— Lucian nu știa... n'are să-i aducă nimic. El i-a adus flori și are să-i facă o cunună... o cunună de flori Mariei.... și are să i-o pună pe cap... Da. E ziua ei azi... și Lucian când va vedea cununa...

Și ca un copil care fură ceva și se teme să nu fie prins, se porni grăbit să lege florile una de alta.

— Să nu vie... Să nu vie Lucian!... Nu știa de ce, dar simția o plăcere nebună, să găsească Lucian, când va veni, cununa pe capul Mariei.

Când fu aproape gata, departe pe coridor se auziră pași. Era Lucian. Il cunoștia. Legă ultima floare, puse cununa pe capul bustului și grăbit, se aruncă și se afundă în fotelul, care era întors cu spatele spre ușe.

Lucian intră... intră încet, crezând că Petru doarme. După ce închise ușa cu grije, făcu lumină și aruncă o privire prin odaie. Pe Petru nu'l văzu.

— Doarme de sigur — își zise Lucian — și în vârful degetelor se apropie de masă. Când îl zări ghemuit în fotel era gata să dea un țipăt. Nu l-a cutremurat vederea lui Petru, ci felul cum ședea acolo.

— Ce e asta? întrebă mirat pe frate-său.

Petru nu răspunse și Lucian întrebă iarăși:

— Ai vrut să mă sperii?...

Petru ar fi vrut să zică „da“, dar nu putu. Lucian se apropie atunci de el, îl luă de gât și-l sărută:

Ce copil ești tu câte odată!

Și... nu mai ziseră nimic.

Lucian era mai tânăr decât Petru; nu-i dai mai mult de 18 ani. Un copil. Blond și slab. Fără să fie frumos, avea ceva sincer în toată înfățișarea.

Față de fratele lui avea, pe lângă iubire și un respect nemărginit. Vorbă puțin și cu multă blândețe. Când lucra însă ochii lui albaștrii scăpărau de energie; par'că-și adunau în ei toată puterea.

El știa bine taina fratelui său. Și nu se înșela; ar fi fost în stare să jure că nu se înșală. Avea o dovadă, despre care era sigur:

— Nici o lacrimă nu i-a stors moartea Mariei — își zicea de multe ori, și știu eu de ce... S'apoi când el, Lucian, făcuse bustul Mariei din memorie — de ce nepăsarea aceea cu care a rostit Petru cuvintele: hm! E ceva...

Știa el bine de ce...Simția atunci că tot sângele i se ridică la cap. Dar nu zise nimic.

Intr'un târziu rupse tăcerea și șirul gândurilor:

— Am fost la Fiesole. Nu știu ce am avut azi; îmi venia să mă duc... să mă duc departe. Spre seară am venit pe banca din dosul mănăstirii și m'am uitat la apusul de soare. Era o tristete și o liniște nemărginit de frumoasă. Se vedeau lacurile și cotiturile Arnului ca niște pete de argint... și în depărtare munții împurpurați. Și-am stat așa până

m'a apucat noaptea. Ce frumos e când s'a-prind luminile în oraș. Florența își ia tot mai mult aparența unui oraș din bazme.

Și după o pauză îl întrebă pe Petru:

— Tu unde-ai fost?

El nu-i răspunse. Ii veni însă în minte cum și-a petrecut ziua; la Candelii, devale, pe o lespede de pe malul Arnului. Acolo a stat toată ziua visând. Dar... nu-i răspunse.

Lucian nu mai îndrăzni să întrebe nimic. Se coborâ cu gândul în inima lui Petru și... nu mai întrebă nimic. Iși fixă ochii pe o pânză de pe părete. Era cea dintâi încercare mai grea a Mariei: marginea unui oraș mare din care o fată, îmbrăcată în alb, descultă și cu părul desfăcut, pornia spre câmpul împodobit de primăvară. Din partea opusă răsăria soarele, revărsându-și razele peste tot tabloul. Iți făcea impresia că fata era primită de aceste raze ca de niște brațe binevoitoare. „Poezia“! așa se numia pânza.

— Stinge lumina, Luciene, e mai bine numai cu candela, zise Petru de la o vreme.

Lucian îl ascultă, cum îl asculta în totdeauna. Se duse și stinse lumina. Când se întoarse îi căzură ochii pe bustul Mariei. Văzu cununa și celelalte flori risipite pe turnetă. Ca un ghimpe simți că-i înțeapă inima.

Petru îl observă și îi spuse cu grai blajin în care era și puțină mândrie:

— „E ziua ei... Azi e ziua Mariei... și... i-am adus flori“. Și-l privi pe Lucian și-i părea bine văzându-i uimirea.

Mai adăogă odată:

— E ziua ei!

Lucian sta în picioare înduioșat de o părere de rău. Părea un copil gata să plângă. Ingână și el fără să știe:

— Ziua ei!...

Iarăși o tăcere lungă. Lucian, tot în picioare, se uita tot mai trist, când la florile de pe turnetă, când la cununa de pe capul bustului. Și simțea cum i se strânge inima de durere. El n'a știut... Ce ticălos! Să nu știe el că azi e ziua Mariei.

Nu știuse... și în gând îi cerea ertare Mariei că n'a știut...

Intr'un târziu îngână sfios:

— Dac-ași fi știut... i-aș fi adus și eu!

Petru nu răspunse nimic dar simți o bucurie cum îi încălzește sufletul și-și tot șoptea sie-și: eu i-am adus... eu am știut... eu i-am adus!..

Lucian se apropie de el blând se așază pe un colț de canapea lângă fotelul lui Petru. Cu un glas înmuiat de bunătate zise:

— „Bine că i-ai adus tu... cel puțin... îți mulțumesc“... și-l sărută pe fratele său pe tâmplă.

Petru simți cum i se urcă sângele în față; îi era rușine. Lucian adăogă:

— Dac'aș fi știut... i-aș fi adus și eu!..

Pe stradă încetase orice sgomot. Era aproape miezul nopții. Luna se ridicase deasupra casei... sau poate o întunecaseră norii, că nu se mai vedea nici o urmă din razele ei. Mugnonul își mai juca undele prin fața casei; atât se mai auzia.

Cei doi frați stăteau cufundați, fiecare în lumea lui de gânduri... în aceeași lume...; amândoi se gândiau la Maria. O știau asta.

Petru se gândia cu un an înainte. Gândurile lui erau așa de limpezi, vedea așa de aievea totul că se trezi vorbind:

— Ne-am dus la Candelii... de vale. Ne-am așezat pe lespede de pe malul Arnului...

— Lucian îl ascultă din ce în ce mai mirat.

* Era o zi frumoasă, curată...

— Când? întrebă de odată Lucian.

— Acum un an! îi răspunse acesta mirat de o astfel de întrebare.

— „Și-apoi seara ți-aduci aminte Luciene, seara am petrecut-o aici în atelier, toți trei... ți-aduci aminte? Cum a plâns Maria! I se făcuse dor de țară. N'avea pe nimeni ocolo și tot plângea.

„Mi-e dor de cerul nostru”—zicea—ți-aduci aminte? „Cerul nostru e mai frumos ca cel de aici“. Și din țigăncile cari umblă primă-

vara cu viorele și ghiociei îi era dor... și plângea... ți-aduci aminte?...“

— „Și pe urmă — îi luă vorba Lucian înduioșat până la lacrimi — s'a așezat acolo la pian și a cântat Doina Oltului... și plângea și cânta...”

— „Luciene, îl întrerupse brusc Petru știi c'adineauri când eram singur mi s'a părut că bustul Mariei vine spre mine... venia spre mine... Aluneca cu turnetă cu tot...”

Lucian drept răspuns, își trecu ușor mâna pe după gâtul lui Petru și... în mijlocul acelei tăceri de moarte, o clapă de la pianină sună lung.

Ei se cutremurară și se strânseră unul într'altul. Le era frică să întoarcă capul; înghetaseră...

Și a doua clapă sună prelung.

Ei se țineau strâns îmbrățișați. Răsufierea li se oprise.

Și de odată sunară mai multe clape. Inebuniți se stigară unul pe altul:

— Lucian!

— Petre! și se întoarseră brusc spre pianină. Pisica se trezise de pe scăunelul ei și călcase pe clape.

Amândoi frații cum stăteau îmbrățișați izbucniră în plâns. Erau lacrimi cari așteptau de mult să curgă...

Se mărturisiră.

RĂSBUNARE

R A S B U N A R E

Se vor mira cei ce mă cunosc; am fost rău, am fost și eu doată rău și m'am răzbunat.

Eram în clasa întâi gimnazială la Brașov.

Aveam chipiu cu panglică roșie, vre-o câteva cărți și o frică grozavă de profesorul de latinește.

Un om ciudat. Când era în clasă, îmi auziam bătăile inimei. El se plimba pritre băeți cu niște pași de urs și vai de cel ceși mișca un deget; îl trăsnea cu un linial de-i amorțea mâna.

Parcă'l văd și acum mișcându-se prin tăcerea aceia împietrită, vâjiind cu linialul prin aer. Din când în când exclama cu vocea îndesată:

Benvenuto Cellini!!

Noi nu pricepeam vorba asta, dar ni se părea că trebuie să însemneze trăsnet și pară sau așa ceva; mi-aduc numai aminte că rămâneam încremenit. Când rostia: **Benvenuto**

Cellini! știam că'i cătrănit rău, dascălul nostru.

Până'n ziua de azi nu mi'am putut da seama ce rost avea numele celebrului italian în gura cizmosului nostru dascăl.

În „Azilul de noapte“ al lui Gorki, e un individ care se trezește rostind fel de fel de vorbe înalte ca de pildă: **transcendental** și altele... și când e întrebat de ceilalți ce zice, el le răspunde: „nu știu..., am auzit și eu așa“...

Cam astfel mi-am explicat mai târziu exclamația dascălului nostru, care m'a făcut de atâtea ori să tremur.

La dreapta mea, în banca a treia de lângă fereastră, era un gligan de fecior de pe țara Oltului și'l chema Pasăre. Mă uitam la el cu evlavie ca la un turn de biserică. Era îmbrăcat țărănește cu cămașe cu cusături frumoase, încins cu șerpar, și cu niște ghetete cu o talpă groasă cât scândura băncii.

Am rămas îngrozit într'o zi când l-am văzut cu un pachet de tutun, făcându'si o țigară în școală. Și apoi, când stetea cu mâinile pe bancă și'i vedeam degetele osoase și palma aceia mare, m'apuca amețiala. Imi era și frică să'l agrăesc de teamă să nu se răstească la mine.

Eram bisericos, lucru mare pe vremea aceea, și într'o Duminică, nu știu cum, m'am

rătăcit prin biserica gercească. De aici s'a pornit nenorocirea. Prin mulțimea adunată la rugăciune, era și Pasăre. Ce-o fi căutat el acolo, nu știu.

Mi-avuc numai aminte ce curios mi s'a părut să'l văd pe vecinul meu din școală, aici în biserică.

Și pe când toată lumea se închina, Pasăre al meu, cu ochii căscăți pe la icoane, știți ce făcea? Mânca prune uscate... Da, prune uscate! Il vedeam cum scotea una câte una din buzunarul sumanului, cum încetinel o ducea la gură, făcându-se că se șterge la nas, cum i se mișcau fălcile, par'e'ar fi supt bomboane și cum pe urmă se făcea că se șterge iar la nas slobozindu-și sâmburele în palmă, pe care apoi îl lăsă frumușel să'i cadă jos pe lângă picior.

Eu, bisericos cum eram, îmi venia să mă reped să'l strâng de gât și să'i strig: porcule!... dar un respect grozav de sf. biserică și de palmele colegului mă țineau locului. Fierbeam în mine de ciudă. Să mănânce el prune în biserică, asta nu puteam să i-o iert odată cu capul!

A doua zi când m'am dus la școală m'am suit în picioare pe-o bancă și le-am spus la toți colegii: „Băeți, Pasăre eri a mâncat prune uscate în biserică la Greci!”

Toți se porniră pe răs, iar eu... ce să vă mai

spui... m'am trezit apucat de un picior și tras jos și-am mai simțit apoi niște pumni zdraveni în spate de mi se părea că's pe altă lume... Și se făcu liniște, vorba poetului.

Din ziua aceia steteam lângă Pasăre, dar nu mă mai uitam la el.

Simțiam numai cum îmi crește în suflet dorul de răzbunare. Fel de fel de idei îmi treceau prin minte; ba să'l ademenesc să vie într'o Vineri în târg, când vine tată-meu, să-i arză tata câteva cu biciu s'o pomenească câte zile o avea, ba să'l iau cu vorba și să'l duc în turnu de la biserica neagră și să'l împing de-acolo să-și rupă gâtul... și câte altele; gânduri de copil!

Vremea trecea și vedeam că nu pot să fac nimic.

Odată, înainte cu vre-o două săptămâni, ciudatul nostru dascăl de latinește ne spune: „Măi, să știți, fiecare are dreptul să'i dea vecinului lui o palmă, **dacă se mișcă!**”

Mi-adusei aminte de asta. Era singura mea cale de răzbunare. Să se miște Pasăre și să'l cârpesc să-i sară ochii. Și așteptam... Dar de geaba. Pasăre par'că-mi făcea în necaz; nu se clintea afurisitul. Stetea cu ciolanele de mâini întinse pe bancă, cu capul sus și cu pieptul afară privind fix peretele din față. Eu, cu un gând la ce spune profesorul și cu

zece la vecinul. Dar, de geaba! Am așteptat așa o săptămână, două, nu mai știu câte...

Intr'o zi la ora de latinește, dascălul era cătrănit rău. L'am cunoscut după felul cum a intrat în clasă. Nu s'a uitat la noi de loc, s'a dus drept la masă, a luat linialul și a început să'l vâjje: **Benvenuto Cellini!!** și să se plimbe cu pași mari de colo până colo. Era rău, era semn rău!

Mie puțin îmi păsa de toate astea. Eu cu grija mea: să clintească vecinul și să-l tă-mâi.

Picurau grele clipele, în liniștea aceea de spaimă. S'auziau doar pașii dascălului grozavi cum nu se pot descrie.

Fierbeam în mine. Nu mai puteam... Și Pasăre nu se mișca...

De la o vreme simții cum mă stăpânește tot mai mult pornirea să'l trăznesc, s'o potrivești, nu s'o potrivești. Și când era tăcerea mai grozavă de numai o muscă s'auzia prin partea ferestrei, când la toți băeții le tremura sufletul la o clipire de ochi a dascălului nostru, eu pleosc odată, îi trântesc lui Pasăre o palmă de răsună clasa.

— „Ce e?“ se întoarse dascălul brusc și cu ochii înholbați.

Eu tremurând:

— S'a mișcat d-le!

Pasăre de colo cu o voce ca din pământ:

— Nu-i drept dom...

— Taci! se răsti profesorul la el.

Eu prinsei curaj:

— S'a mișcat d-le și d-voastră ați zis că...

— Bravo... bravo băiete... bine i-ai făcut, măgarul... Să mai cuteze și altădat... Bravo!

Pasăre sufla din greu... eu par'că sburam... și-mi era cald... îmi era bine! mă răzbunase.

Tot restul orei de latinește a fost un deliciu. Trăgeam cu coada ochiului la vecinul și-l vedeam roșu ca racu și mă bucuram grozav. Și apoi îl auziam cum sufla, ca de-o povară grea... Și-mi plăcea!

Dar fericirea mea n'a durat mult.

Când am auzit clopoțelul sunând un fior de ghiată m'a săgetat: pleacă dascălul și are să mă bată Pasăre!

Și începui să tremur. Când dascălul își luă pălăria și porni spre ușe îmi pierdui firea cu totul și țipai odată sărind drept în picioare:

— Domnule...

Dascălul se întoarse:

— Ce vrei?

— O să mă bată, domnule... o să mă...

— Cine?

— Pasăre, domnule!

Dascălul se întoarce la vecinul meu, îl fulgeră odată cu ochii și zise:

— Măgarrule!... Să nu te-atingi de el, că'i foc și pară... Ai auzit?!

Și apoi înfuriat ridicând mâna să'l turtească:

Benvenuto Cellini!!! și... eși.

O RAZĂ DE SOARE

O RAZA DE SOARE

M'a găsit scrisoarea. Mi-a dat-o chelnărul... pe stradă. Îți mulțumesc, mi-ai făcut o mare bucurie.

Ce m'ai fac? Nu știu, să-ți mai spui, sau să-mi țin ascunsă în suflet toată taina cu toată jalea ei. Mă gândesc însă; tu m'ai cunoscut de mică și nu-ți va părea nimic ciudat din toată povestea.

Uite... sunt într'o odaie de hotel, posomorâtă. Mă uit în neștire la cufărul gata de plecare. Stă vechiu, așa cum e, în mijlocul casei; așteaptă... Am să plec dragă. Unde?... nu știu. Par'că sunt amețită, par'că mi-am pierdut sufletul...

Aștept un răspuns de la un birou din W. Cine știe?... Poate 'mi voi găsi vre-un loc... altfel...

Și trec zilele de toamnă așa de încet, așa de grele și mă simt așa de singură... și tot mai singură mă simt din zi în zi. O viață ră-

tăcită! Mă gândesc câte odată; dacă n'ar fi fost ceasul acela — știi tu bine de ce e vorba— eu era să fiu altfel... și altfel era să-mi fie viața... Așa?... mă tot duc înainte, ca bătută de vânt.

O să te miri! Nu mai sunt sburdalnica de altă dată. S'au dus toate. Mi s'a dus și ultima mea iluzie. Una singură mai aveam, „odată și odată voi avea și eu parte de-o rază de soare,”—îmi ziceam — și acum mi s'a dus și asta. Și știi tu ce pustie rămâi când ți se stinge ultima scâtee de nădejde?!..

Ascultă toată povestea...—ce jalnic vâjje vântul în sobă! Și uite pe fereastră, uite cum se scutur frunzele îngălbenite! Vântul se joacă cu ele și le pierde...

Ascultă. Eram scârbită de toate. Aveam dreptul să fiu; stam toată ziua și de multe ori toată noaptea în cafenea, înțepenită acolo la casă. O zi ca alta; aceiași oameni, de cari mi-era silă, aceleași complimente, danțele sub cari s'ascundea murdăria. Suntem ursite așa; să n'avem parte de nici un gând senin de la nimeni. Și vezi tu, mie 'mi-era dor de soare! Simțeam cum mi se trezește sufletul pentru întâia oară și cere, cerșește dela viața asta o clipă curată. Și cu cât mă înconjurau mai mulți netrebnci, cu atât sufletul meu cerșia mai stăruitor, în genunchi se târa par'că și cerșia lumină.

Imi ziceam în fiecare noapte, după ce stingeam lampa: „Doamne, voiui avea și eu odată parte...” și adormiam legănată de speranță...

Intr'o seară, sunt aproape două luni de atunci—la o masă de la fereastră stătea un tânăr, un copil. Avea înfățișarea unui copil, și ochii îi erau limpezi și buni. Nu-l mai văzusem.

În cafenea nu era suflet de om. E o cafe-nea de noapte cecertată mai mult după 12.

Pe peretele din fața mea era o oglindă mare. În oglinda asta îl vedeam în totdeauna. Sărmana oglindă, ce vină poartă ea?

În seara dintâiu nici nu și-a ridicat ochii. A scris toată vremea. Mă uitam la el prin oglindă și din ce în ce mă uitam, tot mai frumos îmi părea și-mi era tot mai drag. Și-năuntru era drag tot ce făcea el; nu semăna cu ceilalți. Se așeza liniștit la masa lui, citea, scria și avea așa o sfială în toate, până și în felul cum plătea.

Zicea chelnerul: „Trebuie să fie de familie bună”.

Și nu și-a ridicat ochii la mine nici a doua seară, nici a treia seară, nici a patra și treceau zilele. Și-au trecut și săptămâni vreo două. Mă chinuia liniștea lui și cu cât mă chinuia mai mult, cu atât mi era mai drag.

Odată, cum scria, își răzimează capul de mâ-

nă și rămase cu ochii pierduți. Se uita drept la mine prin oglindă. El de sigur nici nu știa unde se uită; se gândea. Și m'am uitat atunci și m'am pierdut cu totul în ochii aceia limpezi; mi se părea că mă ridic de la pământ și plutesc pe sus și mi-era așa de bine.... Mi se părea apoi că alunecă spre mine, tot mai aproape, și când se apropia de tot, mai... mai să mă sărute, aveam o tresărire ușoară și mă treziam din cel mai frumos vis de pe lume... Întâlneam atunci privirea chelnăru-și mi se părea că râde de mine.

Și tot în seara asta mă văzu; așa cred eu, mă vedea întâia oară. S'a uitat la mine prin oglindă, s'a uitat mult și liniștit. Avea atâta bunătate în privire, mă privea întâia oară și nu știu, nu știu ce mă îndemna mereu să-mi plec ochii. Și cum ași fi vrut să-l privesc într'una, Doamne, dar n'am mai avut putere... Și simțeam cum mi se suie sângele în obraz. Nu știu cât voi fi stat așa. Când mi-am ridicat capul, pe fața lui era un zâmbet curat cum n'am mai văzut nici odată.

Simțeam cum mă schimb pe zi ce merge. Făceam o mulțime de copilării. Eram pornită s'ajung nebunata pe care o știi tu.

Cum să-ți spui? Mi-erau dragi toate.

Când nu era lume după amiază, mă așezam la masa lui și mă gândeam la o mulțime de comedii. Il imitam cum cere cafeaua

și călimara și cum serie și cum stă și se gândește.

Mă uitam apoi în oglindă și vedeam locul meu gol la casă și mă gândeam: Dac'ar fi el acolo, ce n'aș face eu de—aici?!

Intr'o zi m'a prins chelnerul trimițând sărutări prin oglindă. „O să-ți pierzi capul!“ mi-a zis și eu i-am sărit de gât, nebună de fericire și l'am sărutat! Nu știi ce om bun era bătrânul acesta!

Și mi-a zis apoi:

— Vrei să-ți spui, cine e?

— Da!

— Ce 'mi dai?

— Ce să-ți dau?... Un păhărel de cognac!

— Haide!

Ne-am dus la casă. I-am turnat un păhărel de cognac, dar n'am vrut să i-l dau, până ce nu-mi spune. Și mi-a spus.

Era un poet, dragul de el. Știi cum învățam noi prin școală: Mihail Eminescu, marele poet al Românilor s'a născut... Ți-aduci aminte?

Un poet. Diseară, când îl voi vedea scriind, am să-l rog să-mi facă și mie o poezie—îmi zisei—și toată vremea nu m'am gândit de cât la ce are să-mi scrie.

Când i-a spus bătrânul dorința mea, și-a ridicat capul și s'a uitat la mine zâmbind.

Mi-a tirmis vorbă că mi va serie... dar nu acum. Altădată.

Tot în seară asta l'am rugat să vie la casă să i spui ceva. L'am rugat mult și de multe ori și când îi surprindeam privirea în oglindă îi făceam semn cu mâna... În sfârșit îl văd că se scoală.

Am înghetat toată. Mi se pusese ca o pânză pe ochi. Am stat amândoi privind-ne nu știu cât, fără să scoatem o vorbă. Intr'un târziu zice: Ai și zahăr aci!

Eu: Da, am. Vrei?

— Vreau!... Era un copil și eu oproastă.

Ne-am împrietenit. Și în seara asta, înainte de plecare mi-a cumpărat dela vânzătorul de flori un trandafir galben.

...Și simțeam că vin zilele frumoase din viața mea. Aveam impresia, c'am făcut o călătorie lungă, o călătorie de ani, pe-o noapte nesfârșită și acum m'am oprit într'un oraș nespus de frumos. Și era atâta soare pe uliți și toți oamenii 'mi păreau niște copii, care se joacă.

Din zi în zi ne apropiam tot mai mult unul de altul.

I-a făcut o impresie frumoasă când, într'o discuție literară, a văzut că știu și eu ceva. Cum m'asculta când îi recitam poezii întregi de Eminescu și Traian Demetrescu! Traian al nostru, mai știi? Îți mai aduci a-

mințe?... Ce vremuri erau, când dormiam cu el sub căpătâiu!...

Intr'o zi se uită la inelele mele. I-am zis: „Vrei să-ți dau și ție două să le porți?“ Și i le-am dat..., iar el îmi cumpăra în fie-care seară când eram de rând trandafiri galbeni.

Diminețile la 2 sau 3, după ce închideam cafeneaua, plecam cu el. Eșiam din oraș și urcam în răcoarea zorilor dealul. Ne perdeam tot mai mult în pădure și tot mai sus ne suiam pe cărările pietroase. Cântau păsările trezite din somn, și frunzele fremătau duioase, desmierdate de vânt, iar șoaptele noastre alunecau ușor și se perdeau în umbra copacilor.

Pe la mijlocul dealului se făcea o potecă ascunsă sub tufe de de-abia se vedea. Mergea înainte dând tufele la o parte și 'mi făcea loc. Stropi de rouă alunecau câte odată de pe frunze și 'mi cădeau pe gât.

Aici era o îmbrățișare de tufișuri, un fel de chiosc. Pe o bancă de lemn stăteam și ne odihneam.

Era cuibul iubirii noastre. Imi treceam brațul pe după gâtul lui, — el n'avea nici odată curajul să înceapă — și stam așa pierduți, așteptând răsăritul soarelui. Ii simțeam capul cum tot mai mult și tot mai greu mi-se lăsa pe sân și... nu mă mai puteam stăpâni; îl sărutam, îl săutam până mă osteneam. El

se lăsa nebuniilor mele ca un copil. Cum să'ți spui? Eram fericită. Era ceva ce pentru întâia oară era așa cum era. Aveam și eu pe cineva; simțeam că 'i al meu, al meu, al meu, copilul ăsta curat și frumos. Și cuprinsă de o bucurie nebună, deveniam iarăși zburdalnica de pe vremuri. Imi desfăceam părul meu bogat, — îți mai aduci tu aminte cum mi-l sărutai odată? — părul meu frumos și mi-l resfiram pe umeri. Și razele soarelui alunecau prin frunziș și veniau să se odihnească în părul meu blond. El se uita, se uita fermecat de atâta frumusețe — nu m'a vestejit încă viața!...

Se trezea apoi ca dintr'un vis frumos și mă întreba:

— De ce'ți desfaci tu părul în totdeauna?

— Ca să'ți plac ție—îi răspundeam și mă alipiam de el și-l ascundeam cu totul în pletele mele.

— Astâmpără-te!—Se sbătea el cât putea. Eu îl țineam tot mai strâns și râdeam... râdeam, că nu i se mai vedea decât vârful nasului.

După ce-l lăsam îmi zicea:

— Ești o nebună și jumătate!...

Și apoi adăogă: „și ești frumoasă..., frumoasă!“... și mă cuprindea cu toată puterea brațelor și mă săruta.

Când îl vedeam însă că începe să-și uite

de el, era destul un gest, un cuvânt să'l treziască și atunci redevenia copil liniștit și se retrăgea sfios.

Râzi, nu? Par'că te văd. Cu toate astea e adevărat, e așa cum îți spui. Iubirea asta era pentru mine un altar și pentru toată lumea n'aș fi voit să mi-l dărâm.

Il iubeam așa cum iubești o rază de soare și numai gândul... gândul afurisit..., care îmi venea câte odată, mă făcea să mă cutremur și mi-era scârbă de mine.

Mă vedeam pierdută, ticăloșită... dar... mă uitam atunci la fața lui de copil și norul cel negru se spulbera.

O bucurie fără margini mă cuprindea. Vedeam că nu mi-am pierdut încă sufletul...

Coboram apoi încet în oraș. La intrare, sub o poartă veche, era o vânzătoare de flori, bătrână. El îmi cumpăra întotdeauna trandafiri galbeni. Bătrâna ne cunoștea și într-o dimineată m'a întrebat sfioasă:

— Ți-e frate?

— Nu, mi-e iubit! i-am șoptit.

Și când ajungeam la poarta unde ședeam eu — aici era locul ispitei—ne luam rămas bun. Și urcam două-trei trepte și iar mă întorceam și iar urcam...

De câte ori nu mi-a stat pe buze cuvintele: „Vino sus!”

Mă stăpânam însă, mă stăpânam cu toată puterea și n'o făceam... și n'am făcut-o!

Când ajungeam sus mă îneca plânsul și cădeam îmbrăcată pe pat...

Intr'o seară, sunt acum zece zile, am plecat la cafenea. Pe drum m'a apucat o jale, de-mi venia să plâng. Nu puteam să-mi dau seama de ce.

Când am intrat, 'mi-era pustiu. Stam acolo la casă și priveam. Toate 'mi păreau reci, reci și înghețate. Mi să părea câte odată că oglinda din față se desprinde din locul ei și vine spre mine... Fra ciudată toată starea asta.

Și'mi spuse în seara aceia bătrânul:

— Ești palidă! Ce ai? Uite cum ai slăbit!

Nu știu moșule — îi zisei — nu știu ce să fie. M'am întristat așa fără să știu.

— Hm! nu știi!.. îngână el, și rămase pe gânduri. Peste puțin adăogă:

— Era grozav de supărat astăzi stăpânul. Zicea c'ai greșit socotelile. Să vezi, are să te certe. Ți-am spus'o, ai grije!

Și mi-ar fi spus mai multe, m'ar fi certat poate, dacă în clipa aceea n'ar fi intrat pe ușe.

L'am simțit după felul cum a deschis-o.

Era mai trist de cât altă dată.

S'a uitat la mine lung, fără să zică o vorbă și apoi încet, se gândia par'că la ceva, și a

scos inelele de pe deget și mi le-a dat. Stăteam înlemnită și ceva rece, ca un sloi de gheață mi se furișă în inimă.

Îmi luă apoi mâna și îmi puse inelele pe deget, tot așa de încet și privindu-mă tot așa de liniștit cum mă privise când și le-a scos.

Și-apoi îmi zise:

— Măine plec...

Mi s'a părut că s'a năruit casa pe mine. Mi se părea că mă cufund, mă cufund, mă cufund... și era întuneric...

Nu știu cât a ținut asta. Nu știu... M'am trezit numai, când mi-a zis el:

— Nu mai plânge!...

Bătrânul a văzut tot, de sigur, și'si făcea de lucru într'un colț al cafenelii.

Pleca... și eu, abătută o clipă de la drumul prăfos al vieții mele, simțeam cum alunec iarăși la vechiul făgaș. Înălțată o clipă din pulebere, recădiam iarăși. Așa suntem ursite. Și lumea nici nu bănuiește că avem și noi suflet și ni se sfarmă zi cu zi în nenorocita noastră viață. Până și el îmi zise, văzându'mi lacrimile:

— Nu credeam să mai poți iubi!

Și m'au durut adânc vorbele lui. I-am zis:

— Vezi tu? Pleci... și nici nu știi ce răătăcită mă lași, pleci și nici nu bănuiești ce-ai făcut.

Pătruns de vorbele astea a căzut pe gânduri și cu ochii umezi, da, am văzut bine, avea ochii umezi — mi-a zis trist:

— Da, plec... Trebuie să plec!...

— De bună seamă — am îngânat — de bună seamă...

S'a așezat apoi la masa lui și-a stat toată noaptea în cafenea, dus pe gânduri.

Când era aproape să închidem, a cerut hârtie și călimară și-a scris...

Am plecat apoi tăcuți. La poartă nu m'am mai putut stăpâni. I-am zis fără să-mi dau seama:

— Vino sus!...

Și... n'a vrut să vie. De-abia mă mai țineam pe picioare de rușine și cu capul plecat am îngânat:

— Iartă-mă!

Mi-a dat apoi o bucată de hârtie:

— Păstrează-o și aduți aminte de mine.

M'a privit lung, mi-a strâns mâna și..... s'a dus...

Nici nu știu cum am urcat scările. În odaie i-am citit scrisul:

Floare răsărită'n umbră
De 'nzadar te mai alinți,
Tu vei rămânea de-apururi
Un copil fără părinți...

Zorii unei vieți mai bune
Li aștepti de-atâția ani...
Și nu știi că nu răsare
Soarele pentru orfani!...

Am plâns... am plâns nu știu câtă vreme...
După amiază am plecat la plimbare... singură.
Ce pustii erau toate... și pădurea și cuibul nostru... și toate.

Când am trecut pe la vânzătoarea de flori
mi-am cumpărat un trandafir galben.

M'a întrebat:

— Ți-era iubit?...

— Nu, mi-era frate — i-am răspuns — și a rămas bătrâna clătinând din cap și privind lung după mine.

S'a dus... și s'a stins, s'a stins și raza mea de soare... În întunericul în care am rămas, ce mai știam eu să fac? Toate le făceam ca pe întuneric.

După vre-o 2 zile stăpânul îmi zise:

— Drăguță, îmi pare rău de tine, dar trebuie să te concediez. Ți-ai pierdut capul. De azi ești liberă...

Asta e toată povestea.

Și de-acuma... la drum! Azi sunt casierită, mâine cine știe... Înainte... tot înainte.. ca frunza bătută de vânt!

D-zeu să-ți dea noroc!

FRATII

F R A Ț I I

Și... nu mai venea...

Stetea Mărin ciobanul pe colțișorul cela de stâncă acoperit de mușchiu și-și lăsă privirile printr'o spărtură de pădure să-i rătăcească departe pe întinsul poenii, pe care vedea cu ochii cum se destramă umbra gonită de lumina zilei, ce prindea să s'aprindă'n rășărit. Cu un picior ce-i atârna în aer, rezimat de măciucă, cu zechea ce sta să-i cadă de pe umăr, cu căciula dată pe ceafă stetea de par'că l-ar fi trăznit Dumnezeu acolo.

Și nu mai venia... nu-i mai venia tovarășul. Și cu ce dor îl aștepta Mărin!...

Oile pășteau liniștite mai la o parte pe coastă și cele dintâi raze care se desprindeau din zare le zvântau apa de pe lână și le făceau să semne cu niște bulgări de argint. Un câine le păzia și cum stetea după o buturugă i se vedea numai capul. Celălalt câine, Osman,

ședea la picioarele lui Mărin privindu-și stăpânul cu multă luare aminte.

Păsările începură să se trezească, frunzele prinseră să se miște și un freamăt dulce și tainic, venit par'că din alte lumi trezea pădurea din somn. Din când în când câte-un chiot venit de departe se înălța și se spărga în pacea seninului.

Mărin stetea nemișcat cu ochii duși departe pe poiană.

Gândurile lui erau în sat; de-ar fi venit cineva să'i fure turma nici n'ar fi băgat de seamă.

De odată se ridică în picioare voios și făcu semn cu căciula în aer. Din spre poiană veni un chiot lung. Era Ion tovarășul lui, care se întorcea din sat, dela horă. Așa se rânduiseră ei. În fiecare Duminică se ducea câte unul. Cel care rămânea cu turma aștepta Lunea dimineată pe colțișorul cela de stâncă, fiind-că numai de-aici se putea vedea pe poiană, departe... Cel care venea era zărit de-aici, de când apuca să iasă de sub cotitura muntelui.

Și cum vă spusei, Mărin se înveseli prin minune.

Incepu să vorbească cu oile și-i dădu un picior lui Osman; par'că îi era necaz că nu se scoală și el să-l aștepte pe Ion cu veștile.

Nici n'așteptă să-l vadă bine, îl simți după troznetul vreascurilor și Mărin îl și agrăi:

„He mă, da mult stătuși frățioare!“

Ion îi răspunse de departe:

„Mă fură somnul, tovarășe, mă fură tocmai dinspre ziuă!“

Câinii cum îi auziră glasul o tuliră de vale.

Cât ai număra până la o sută, Ion eși de după un copac, voinic, cu căciula trasă pe o ureche și cu fața veselă.

„Hai noroc!“

— Și sănătate.... și bine ai venit mă! He, cum ți-a mers? Ai dus-o bine, fire-ai al dracului. Hai ?

— Măi Mărine, uite ce-i, a fost o horă mă, știi ca la Paști, zău așa. S'o fi văzut pe Ileana, mă, că se uita lumea la ea ca la o icoană! Avea o ie nouă de nouă și numai fluturi de-ți lua vederile, ca ălea din povești. Nu știu cum, dar cum o vedeam jucând cu alții, mă și bucuram, dar par'că mă și sfârșiam de la inimă.... și apoi avea, mă, niște obraji... și avea....

— Da vino mai aproape, îl întrerupse Mărin. „Ce-ai înțepenit acolo ! ?“

Ion rămăsese mai la vale, și-i dădea mereu din gură.

Câinii stăteau voioși în fața lui, par'că ascultau și ei.

„Da vino încoa....“

Ion, sprijinindu-se în măciucă prinse să urce tăcut. Deodată se opri:

„Măi Mărine, dacă n'oi avea parte de Ileana să știi că 'mi trântese una cu măciuca asta uite ici“..... Și 'și lipi măciuca de frunte.

— Prost mai ești, măi Ioane.

Adică de ce să n'ai parte, mă ?

— „De, așa vine vorba. Zic și eu...“ și prinse să urce înainte.

După ce-și strânseră mâinile, Ion se lăsă pe colțișorul de stâncă, suflă odată din greu, își dădu căciula pe ceafă și se uită zâmbind la tovarășul său.

„Așa zău, prinse vorba Ion, a fost o petrecanie ca mai ba“—și s'ar fi pornit el iară pe vorbă, de n'ar fi văzut că Mărin rămâne dus pe gânduri. Tăcu și se plecă să-și lege nojița de la opincă pe care în grabă nu putuse să și-o lege bine la plecare.

Când se ridică avea un aer șiret pe toată fața. Se uită la Mărin care stătea cu ochii în pământ și zise: „Ei, lasă, știu eu..... Vrei să-ți spun ceva de Măriuca?“

Mărin surâse și se apropie de Ion, așezându-se lângă el. Ăsta, șiret cum era, făcu o față acră și urmă:

„Apoi de, măi Mărine, știu și eu.... poate așa ti-o fi fost scris ție, mă. Ti-o fi fost scris să-ți aduc tocmă eu vești triste, mă“

Mărin făcu ochii mari și îl privi.

— Vești rele, Mărine... vezi că așa o fi vrând Dumnezeu cu tine.

— „Ce tot spui tu, mă ? îngână Mărin îngrozit.

— Apoi uite cum, și uite cum... încurecă Ion vorba, trudindu-se să ticluiască minciuna.

Stai să-ți spui de la început, stai... Uite cum a fost: Către seară, când se spărgia hora, numai ce mă pomenesc cu Măriuca,—știi cum e ea—că mă trage de mână și-mi spune... Imi spune mă, că degeaba..... degeaba mai umbli, că să-ți iai gându, că nu se poate.... că nu vă potriviți și.... și... ce dracu mi-a mai spus ?... A ! că n'are să te ia pe tine nici moartă. Și știi de ce ? tȘtii... Stai să-ți spui....“

Ion îl apucă pe Marin de gât și-i șopti ceva la ureche.

Mărin îl privi lung, și ochii lui păreau două fulgere. De odată se rידidă și zise mai ușurat: Ia fugi d'acole mă, că doar nu i-a furat Dumnezeu mințile!.....

— Crede-mă Mărine!

— Pe Petrea... Să-l ia pe Petrea?

— Pe Petrea, zău !

— He, he..... oftă Mărin scărpinându-se în creștetul capului..... I se întunecase fața feciorului, de par'că îmbătrânise cu nu știu câți ani și rămase cu capul în pământ ridicând din

când în când din umeri Dela o vreme începu să vorbiască singur.

— „Da, cum se poate.... Doar Duminică vorbii cu ea... și... cum ne-am despărțit de bine!.... Da ce i-o fi căsunat, mă? ce i-am făcut eu să se schimbe așa?“. Și rămase pe gânduri cu ochii umezi și cu sufletul prăpădit.

Hoțul de Ion râdea pe sub mustată. Ușurel se sculă de pe colțul de stâncă și se apropie de urechia lui Mărin, strigând:

— „Sănătate mă, sănătate ți-a trimis și dor de la inimă. Da, ți-o făcui, hai? Ha, ha, ha!.... Și tu crezi.... M'ai crezut, hai? Da cum o să te lase Măriuca pentru schiopul ăla de Petrea? Da, prost mai ești, mă.... Zău prost, drept să ți-o spui..... Sănătate îți trimite, mă, și uite ici....

Ion alergă la traistă, o desfăcu și scoase din ea 12 ouă și-o bucată de slănină învălită într-o gazetă:

— „Ți le-a trimis ea, mă, ea, și mi-a spus să te duci sănătos Duminecă“.

— Da bine, afurisitule, ce mi tot îndrugai tu, mă?, zise Mărin vesel și-i dădu un pumn lui Ion de se strâmbă de spinare. Apoi îi apucă capul în brațe și-l sărută cu dragoste.

Amândoi erau veseli acum

Așa o duceau de ani de zile, ca frații. Se necăjeau dacă puteau, dar așa ca copiii. Șiretul de Ion era totdeauna mai tare în d'ale păcă-

lelii și de câteori nu-l zăpăcise pe Mărin cu fel de fel de comedii.

Iși lungiră zechiile jos pe iarba nesvântată încă, se tolăniră amândoi și dăi cu vorba. De câte n'au vorbit! de toate.... de ei, de Ileana, de Mărnica, de viața lor, de ce-o să fie.... și de câte și mai câte.

Soarele se ridica pe cer mândru și curat. Păsările cântau voioase, ceața se risipea văzând cu ochii și oile se depărtaseră risipite printre copaci, de păreau niște bureți mari, creșcuți ca din mila lui Dumnezeu.

Încet-încet guralivul de Ion prinse să mai rărească din vorbă și pe nesimțite îl fură somnul. Era ostent omul, ostent de joc, de drum și de farmecul aducerilor aminte.

Mărin îl lăsa să se odihnească și după ce stătu câțva timp îmbătat de chipul dragei lui și de dorul Duminiceii ce-o să vie, porni lenes înspre turmă. O ocoli odată de-o mai strânse și apoi reveni lângă tovarășul său, frate scump de bucurii și de necazuri.

Aici dădu cu ochii de bucata de gazetă în care fusese învăluită slănina, și-o întinse pe genunchi și începu să citească așa cum știa el, silabă cu silabă, cât învățase și el în cei doi ani de școală, dela dascălul Irimie.

Și citea și bolborosia singur. O rază de soare furisată printre frunze venia și cădea tocmai pe rândurile în care se vorbea de ne-

cazurile și de nevoile neamului nostru. Mărin citea..... dar citea ca să 'i treacă din vreme.

*

Se făcea ziuă. Era o Duminecă rece și posomorâtă și cerul încărcat de nori era greu de stetea să cadă. Tunetele s'alungau în văzduh și se spărgiau în depărtarea zărilor. Pădurea era tristă, copacii mohorâți și frunzele de pe ei păreau mai grele; se coborâseră norii până la brâul muntelui. Oile adăpostite într'o vale, se vâârâseră una într'alta înfiorate.

— „Ce faci Mărine, întrebă somnoros Ion. Te mai duci, ori nu te mai duci?“

Era Dumineca lui Mărin să coboare în sat să'si vadă pe Măriuca și să'i aducă vești lui Ion dela Ileana lui.

— „Mă duc, măi, de bună seamă, cum n'o să mă duc ?! Poate are să se limpezească vremea mai înspre amiază.

— Apoi dacă'i așa, uite ce'i: mână Mărine turma colo pe coasta Căinelui că eu până atunci cobor să adun niște bureți să-i duci Ilenei din partea mea.

— Bine, da să nu stai mult, auzi ?!

— Vin acuş, răspunde Ion... Știi... n'as vrea să te duci cu mâna goală.

— Haida hai !“

Mărin porni turma încet-încet, în vreme ce Ion se pierdu în pădure cu câinele după el.

Lenes, în urma oilor, triste și ele par'că, mergea Mărin îngândurat. Dar erau gânduri duioase care îi frământau sufletul, gânduri de fericire. În curând are să-și vadă pe Măriuca cea cu ochii albaștrii și cu părul ca mătasa. Are să joace cu ea, să-i vorbiască și să-și spue tot dorul ce l'a frământat de două săptămâni. Și mergea desmierdându-și chipul dragei lui, pe care'l vedea mereu înaintea.

Din când în când câte-un durduit puternic îl făcea să se opriască și să-și facă cruce.

Norii se svârcoliau pe cer, cuprinși par'că de cine știe ce chinuri. O vijelie puternică răscolia pădurea și producea un vuet lung... care venia, trecea și se pierdea în pustiul văilor adânci.

Copacii se 'ndoiau la suflarea vântului ca iarba, se ridicau și iar se îndoiau scuturându-și apa de pe frunze, și frângându-li-se crengile. Era un urlet care cutremura codrul și-ți părea că zguduie munții din temelie.

Mărin se adăposti sub o muchie de piatră, dar când era să se așeze, un tunet năpraznic se sparse aproape de el și în momentul acela, văzu pe Ion rezemat de un copac în față.

— Veniși mă? prinse să îngâne Mărin.

Se frecă apoi la ochi și când se uită mai bine văzu că nu era nimeni. I-se păruse.

În momentul acela zări pe Ion răzimat de un alt copac mai departe, dar când se uită

bine nu mai era și-l văzu apoi mai încolo de un alt copac sprijinit, și tot așa până nu-l mai văzu de loc. Rămase înlemnit, privind cu ochii înfiorați înainte. Se frecă apoi la frunte, se uită iar și ridică din umeri. Par' că-i înghețase sufletul.

Așa ceva nu mai pățise el niciodată.

Rămase apoi cu sufletul pe departe, nici el nu știa pe unde. Toate îi treceau prin cap dar nu se gândia la nimic lămurit. Dorul de Măriuca, ciuda că nu mai vine Ion, vraja dragostei lui, amestecate la un loc îl aruncau într'o stare de vis, pe care n'o mai avusesese. Și-a stat așa o bucată de vreme.

Deodată nu știu cum i se păru că vede cum alunecă printre frunze și printre crengi un fulg mare de zăpadă. El vedea cum cade legănându-se, dar când să se uite mai bine, fulgul ajunsese la pământ și se topi de par'că nici n'ar fi fost. Și iar îl văzu pe Ion înaintea lui răzimat de un copac.

Se ridică necăjit, și se scutară odată din tot trupul. Iși făcu sfânta cruce.

Ion nu mai venia.

Furtuna se mai potolise. Ploaia încetase și norii se porniră înspre unghiul munților dinspre miază noapte. Soarele se vedea puțin cum se lupta cu colbul de nori ce rămăsese în urmă.

Și nu mai venia Ion.

Pe Mărin îl apucase o ciudă de nu-și găsia loc. Umbla de colo până colo ca un smintit. Își trântia căciula pe ceafă, își strângea zechea, striga cu oile, înjura câinele și ce nu făcea... știți ca omul necăjit.

Deodată se opri. Ii trăzni prin cap că hoțul ăla de Ion i-a tras și de astădată o păcăleală. S'a dus el în sat la horă. Că du-te tu cu turma, că nu știu ce, că... bureți, că să nu te duci cu mâna goală... și i-a tras păcăleala. Ei, al dracului hoț.

În timpul acesta iaca și Osman... singur.

Când l-a văzut l-a și luat:

Unde-i Ion, mă zbârlitule? și îndârjit era gata să-l croiască pe Osman cu măciuca. Da câinele „hâm“ „hâm“ morăia și se uita la el cu ochi triști...

„Unde-i, mă, firea-i de răs cu el cu tot?... Unde-i?“

Și câinele „hâm“ „hâm“...

„Uiu! mă!... Ioane, mă!... Ioaoaoane.. și glasul se ducea și venia iar înapoi... „Ioane“ mă... Ioane“

Și câinele se porni să urle și urla... urla a pustiu și-a jale.

Cerul se limpezise. Stropii de apă aluneceau de pe frunze și păsările începură să cânte. O mierlă cânta dulce mai la deal și glasul ei parcă-l vedeai cum străluce în lumina soarelui. Pe sus, pe deasupra piscului se

roteau doi vulturi somnoroși, par'că alunecau prin aer.

„Uiu, mă! Ioane mă!..“ și glasul se ducea și venia iar înapoi... Ioane, mă!...“ S'a dus la horă... nici vorbă că s'a dus... bolborosi Mărin cercând să caute vreo deschizătură de frunziș ca să se uite pe poiana de vale. Dar de ce nu mi-a spus? Dacă ar fi fost să aibă treabă să-mi fi spus: Uite, mă Mărine, lasă să mă duc tot eu azi, că uite ce-i și uite cum... c'apoi te las și eu pe tine să te duci în două Duminici de-arândul. Iac'asa, socoteala gata. I'ași fi lăsat, zău l'ași fi lăsat!... Dar el nu, nu... Că bureți, că cutare... apoi se face asta?

Și'l înjura în gând Mărin, îl înjura... și-apoi iar se întorcea tot el... și-l ierta. Iși aducea aminte de atâția ani trăiți la olaltă și-l ierta.

„O fi avut omul treabă... și asta-i...“ Și frământat de gânduri a dus-o Mărin până de cătră amiază. A mai strigat el, a mai înjurat câinele, ba i-a tras și una cu măciuca lui Osman că prea urla într'una și-apoi a stat așa... ca pe foc.

De la o vreme și-a pornit turma în spre poiana miresei și i-a dat drumul să pască pe coasta ce se pierdea în valea pietroasă.

Câinele a pornit înainte și s'a pierdut în desimea pădurii.

Mărin și-a cos fluerul din șerpar și s'a pus să cânte să-și mai potolească dorul; și

se făcea o potecă pe acolo și a pornit așa cântând pe potecă. Și s'a dus uitat...

La o cotitură se făcea un povârniș la stânga — numai ce văzu pe Osman stând nemișcat. Câinele cum îl zări alergă la el lătrând. Dar ochii lui Mărin rămaseră fixați la locul unde stătuse câinele. Lângă un stejar gros c'o ramură frântă văzu pe Ion în picioare... Se opri. Credea că i se pare, cum i se mai păruse și mai înainte. Mai făcu câțiva pași. Era Ion rezimat de trunchiul copacului... cu capul în pământ și ascuns pe jumătate într'un tufiș. Ion era...

— Da bine, mă, firea-i al dracului... D'apoi d'ăștia-mi ești? Să mă lași pe mine s'aștept așa?... ba nu zău!... N'auzi, mă?... Ce, te faci în chipul dracului!?

Și văzând că Ion tace și rămâne pe loc:

„Ia mișcă-te de acolo mă, ți-ajungă cu gluma... ia vino încoă...! bureți, hai? Îți bați joc de mine drace!... Da mișcă-te mă! n'auzi“?

Și Mărin înainta mereu bolborosind:

Glumă... glumă... dar până la o vreme... Ioane... n'auzi?“—și porni spre el gândindu-se: „Am să-l înhaț de plete să mă pome-ncască“.

Dar când ajunse la câțiva pași și-și ridică ochii, rămâne ca de piatră. Se scutură tremurând din tot corpul și cade grămadă la pământ. Se scoală și o ia la fugă ca un scos

din fire... și fuge... și țipă... și râde. Trece prin mijlocul turmei, o împrășteie și o ia apoi la vale ca un bolovan, ce s'ar fi rostogolit de pe vârfuri...

Și aleargă... și hohotește și se pierde pe poiana ce ducea în spre sat... Innebunise.

Osman, zbârlitul, cu ochii triști, singur rămase să privegheze pe Ion, înegrit de focul trăznetului.

TABLA DE MATERIE

	Pag.
<u>Sluga</u>	5
<u>Roibul</u>	23
Noaptea de sf. Măria	39
Răsbunare	55
O rază de soare	65
Frații	81
